

Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

Temel Tasarım Dersinde Öğrencilerin Estetik Duyarlılıklarını ve Yaratıcılıklarını Geliştirme Üzerine Örnek Çalışma

Gonca ERİM

*Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitim Anabilim Dalı
goncae@uludag.edu.tr*

İlk Başvuru: 25.4.2011

Yayına Kabul Tarihi: 11.10.2011

ÖZET

Temel Tasarım dersi Türkiye’de Eğitim Fakültelerinin Resim –İş Eğitimi Anabilim Dallarında ve diğer Sanat ve Tasarım Fakültelerinde üniversite birinci sınıf öğrencilerine sanatın elemanları ve ilkeleri ile ilgili kuramsal bilgileri içeren, aynı konularda iki ve üç boyutlu uygulamaların yapıldığı bir derstir. Öğrencilerin, temel sanat öge ve elemanlarını içeren konularla ilgili sanat kavramlarını ve çalışmalarını ile birlikte sanatçıları tanımalarına yardımcı olunarak, çevreyi duyarlı biçimde gözlemlemeleri, ayırt etme ve yargılamayı öğrenmeleri, görsel ifade güçlerinin artırılmasını amaçlar.

Bu araştırmanın amacı, farklı tekniklerin bir arada kullanıldığı proje çalışması ve sergileme ile öğrencilerin estetik duyarlılıklarının ve yaratıcılıklarının gelişimine katkılarını ölçmektir.

Bu çalışma bir araştırma makalesidir. Araştırmada, 2008-2009 eğitim-öğretim yılı üniversite birinci sınıf öğrencilerinin temel tasarım dersi kapsamında yapmış oldukları “Şapka” konulu proje çalışmaları ile ilgili 12 önerme ve 1 açık uçlu sorudan oluşan anket ve sonuçları yer almaktadır. Araştırmaya toplam 70

öğrenci katılmıştır. Sonuçlar, frekans ve yüzdeleri dikkate alınarak sıralanmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın sonucuna göre öğrencilerin çalışmaya başlamadan önce tedirgin oldukları fakat, çalışma süreci ve sonucunda öğrencilerin estetik duyarlılıkları ve yaratıcılıkları geliştikçe çalışma motivasyonlarının da arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre öğrencilerin proje çalışmaları ile desteklenmeleri gereği duyulduğu söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: sanat eğitimi, temel tasarım, estetik, yaratıcılık

An Example Study to Improve Aesthetic Sensibility and Creativity of Students in Basic Design Courses

ABSTRACT

Basic Design course is taught in the first year of Art Education Departments of Education, and other Fine Arts and Design Faculties in Turkey for freshmen is a course which includes theoretical information about the elements and principles of art and also practical sessions in two and three dimensional levels. The course aims to instruct students in relevant art concepts which includes the elements and principles of art, works and artists, as well as helping them observe their surroundings perceptively, learn to distinguish and make judgements and enhance their visual expression skills.

The aim of this study is to understand how projects and exhibitions including various techniques contribute to students' aesthetic sensibility and creativity.

This study is a research paper. The study includes the responses by first year undergraduates during 2008-2009 school year to 12 propositions and 1 open-ended question on a project on "Hats." The study included a total of 72 students. The responses have been collected and interpreted as frequencies and percentages.

The responses to the study suggest that the students were a bit anxious before the project started, but as the project continued and the students' aesthetic sensibility and creativity improved, they became more motivated to work. This suggests that students should be motivated through the introduction of new and various projects.

Key Words: art education, design basics, aesthetic, creativity

GİRİŞ

Temel sanat eleman ve öğelerinin birer disiplin olarak öğrenciye kazandırılmasını hedefleyen Temel Tasarım dersinde öğrenciler çevreyi duyarlı biçimde gözlemlemekte, ayırt etmeyi, yargıya varmayı öğrenmekte ve görsel ifade güçlerini zenginleştirmektedirler. Çeşitli projelerle desteklenen derste, öğrencilerin yeni problem ve yeni malzemelerle uğraşmaları için genelleştirilmiş teknikleri de kendilerinin geliştirmeleri ve elde etmeleri sağlanmaktadır.

Bu çalışma, Üniversite 1. sınıf öğrencilerinin Temel Tasarım dersinde edinmiş oldukları bilgi ve deneyimlerini bütünleştirerek, estetik duyarlılık ve yaratıcılıklarının gelişimine olan katkılarını ölçmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, güncel yaşamdan hayvan ve bitki motifleri ile kültürel bir geçmişe dayanan “şapka” formu seçilmiştir. Hayvan ve bitki motiflerini ve detaylarını, geçmişten günümüze şapkaları inceleyerek estetik duyarlılıkları, ellerindeki hayvan/bitki motifleri ile çeşitli şapka formları oluşturmaları sağlanarak yaratıcılıkları geliştirilmeye çalışılmıştır.

Temel Tasarım

Temel Tasarım, kavram olarak, 1919 yılında Almanya’da Tasarım Okulu olarak kurulan Bauhaus’ta öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini belirli bir noktaya getirmeyi, öğrencilerin kişisel özelliklerini tanımlarına yardımcı olmayı, yargılarını denetlemeyi ve önyargılarından kurtarmayı amaçlayan bir disiplin tanımı şeklinde doğmuştur (Seylan, 2005).

Temel Tasarım dersi, öğrencinin çevreyi duyarlı biçimde gözlemlemesini, ayırt etme ve yargılamayı öğrenmesini, estetik tercihler yapmaları için yeteneklerini geliştirmelerini, görsel ifade gücünün arttırılmasını amaçlayan bir derstir. Bu derste, tüm disiplinlerin temelinde olan sanatın elemanları; nokta, çizgi, renk, biçim, form, değer (valör), doku, aralık (boşluk); ve sanatın ilkeleri; denge, ritm, hareket, zıtlık, bütünlük (birlik – çeşitlilik), vurgu, örüntü (motif) gibi görsel sanatların ortak öğelerinin öğrencilere kazandırılması ve üst sınıflara hazırlanmaları hedeflenmiştir. Öğrencilerin yeni problem ve yeni malzemelerle uğraşmaları için genelleştirilmiş tekniklerin kullanılmasımının yanı sıra kendilerinin deneyerek teknikleri geliştirmeleri ve elde etmeleri sağlanmaktadır.

Temel Tasarım dersinde öğrenci malzemeyi kullanmayı, form oluşturmayı, ifadesini kuvvetlendirmesini, fikir ve bilgisini nasıl ve hangi yolla geliştirebileceğini, tasarım oluştururken hangi metodları izleyeceğini, süreci nasıl kullanacağını öğrenir. Öğrencinin ifade gücünün artması için

görsel dilinin gelişmesi gerekir. Bu görsel dil görsel düşüncenin meydana gelmesi için olduğu kadar, görsel diyalogun kurulması için de gereklidir.

N.Schulz'a göre görsel diyalog, yaratıcı kişi yani sanatçı ile sanatsal ürün arasında varolan bir iletişimdir ve aynı zamanda bir obje ile onu gözlemleyen kişi, arasındaki ilişki olarak da tanımlanabilir (Gürer, 1992). Varolan bir obje ile onu gözlemleyen kişi, onu gerçek manasıyla varolduğu gibi algılayabilmesi kadar, yaratıcının yarattığı nesneyi de düşüncelerine uygun yapması gerekmektedir. Bir obje ya da sanat eseri gözlemlenirken bitmiş, tamamlanmış bir fiziki varlık olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun estetik bir değer kazanması ancak bir tepki ya da cevaba neden olduğunda gerçekleşir. Bu olayın oluşması, onu gözlemleyen kişinin estetik deney içinde bizzat aktif bir rol almasını gerektirir ki, bu kişinin bazı estetik kavram ve deneylerden haberdar olması gerekliliğini gösterir. Aksi halde ne etkileşime katılabilir ne de eser ile yaratıcısı arasındaki diyalogu anlayabilir (Doruk, 1980). Temel Tasarım öğrenimi bu diyalogu ve bağı kurma amacı da gütmektedir. Bu amaç doğrultusunda Temel sanat öge ve elemanlarını içeren birçok çalışma yapılmakta ve sergilenmektedir. Öğrenciler ürün oluştururken istedikleri ifadenin oluşumu ve anlaşılması için çeşitli sanat eserlerinden örnekler görmesi, çevreyi, sanat eserlerini ve diğer öğrencilerin çalışmalarını gözlemlemesi ve sorgulaması gerekmektedir.

Ülkemizde Eğitim Fakültelerinin Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim dallarında haftada sekiz ders saati okutulan Temel Tasarım dersi süresince siyah-beyaz ve renkli olmak üzere iki ve üç boyutlu çalışmalar yapılmaktadır.

Estetik

'Estetik' sözcüğü Grekçe 'aisthesis' ya da 'aisthanesthai' sözünden gelir. 'Aisthesis' sözcüğü, duyum, duyulur algı anlamına geldiği gibi, 'aisthanesthai' sözcüğü de, duyu ile algılamak anlamına gelir. Estetik, bu anlamda duyulur algının, duyusallığın sağladığı bilgi ile ilgili bir bilim dalı olarak düşünülür (Tunalı, 2008).

Birçok kaynakta estetik, güzelliğin bilimi, güzelliği sorgulayan ve nedenlerini araştırma alanı olarak tanımlanır.

Gerçekte estetik, güzeli, daha güzeli en güzeli sorgular. Bu nedenle estetik bir beğeni düzeyi değil, bir araştırma, bir irdeleme sürecidir (Erinç, 1998).

Estetik, sanatın doğasını, kapsamını, değerini ve kökenini inceler (Kırıoğlu ve Stokrocki, 1997). Güzelliği sorgulayan estetik, kültürel yaşama bakış açılarına göre değişen görece bir kavramdır.

Estetik duygu, insanın doğayı, kendini ve kendi dışındaki gerçeklikleri bir algılama biçimidir. Önce, doğa, çünkü insanın estetik duygusu şu ya da bu yolla olsun doğa karşısındaki duygusu ile ilişkisiz düşünülemez. Buna dayanarak tanımımızı biraz daha genelleştirirsek estetik duygu, ya da “gerçeklik karşısındaki estetik davranış, özne ile nesne arasındaki ilişkinin özel bir biçimidir” diyebiliriz (Doğan, 2001).

Öğrencilerde estetik duyarlılığı geliştirebilmek, doğayı ve sanatı anlamaları, bu yolla duygularını ifade etmelerini sağlamakla gerçekleşir. Sanatı anlamaları için Görsel Sanatlar alandaki tüm derslerde ve başlangıç sayabileceğimiz Temel Tasarım dersinde görsel algılarını geliştirecek çeşitli uygulamalı çalışmalar yapmaları sağlanarak, düşüncelerini ve duygularını geliştirmede öğrencilere yardımcı olmak gerekir.

Yaratıcılık

Yaratıcılık kavramının batı dillerindeki karşılığı ‘kreativitaet, creativity’ dir. Latince ‘creare’ sözcüğünden gelir. Bu sözcük, ‘doğurmak, yaratmak, meydana getirmek’ anlamındadır; devingen, dinamik bir süreç olma niteliği sözcüğün anlamında saklı bulunmaktadır (San, 2004).

Bir düşünce biçimi olan yaratıcılık hayal gücüne sıkı sıkıya bağlıdır. Yaratıcılık hayatımızın her alanında ve çabasında vardır. Yaratıcılık, bireylerin daha becerikli, daha akıllı davranmak, problemleri daha kısa yollarla çözmek ve sorunları daha az insanlar olarak hayatlarını sürdürmek için kullanmak istedikleri bir kuruluş, bir çıkış kapısıdır. Buna bağlı olarak yaratma süreci içerisinde bir alan ya da çaba ile ilgili olarak eklemeler, çıkartmalar; düzeltmeler, değiştirmeler, parçalayıp tekrar biçimlendirmeler yer alır (Özsoy, 2003).

Geçmişte birçok düşünür, sanatçı ve eğitimci yaratıcılığın tanımını yapmışlardır. ‘Bartlett yaratıcılığı, ‘anayoldan çıkma, deneye açık olma, kalıplardan kurtulma’ olarak anlatmış, Getzels ‘ister bilimde, ister başka bir alanda olsun, yaratıcılık hayal gücü ve çözümleme yetisinin, hayal kurma ve denetleme ile düşünmenin iraksak ve yakınsak yönlerinin birbirine dayanması’ olarak ifade etmiştir. Landau ise yaratıcılığa ‘daha önceden kurulmamış ilişkiler arasındaki ilişkileri kurabilme, böylece şeması içinde, yeni yaşantılar, deneyimler, yeni düşünceler ve ürünler ortaya koyabilme yetisi’ tanımını getirmiştir (Erim, 1995).

Tüm düşünür, sanatçı ve eğitimcilerin kabul ettiği en önemli ortak görüş yaratıcılığın her bireyde var olduğu ve geliştirilebilir olduğudur. Yaratıcı düşüncenin geliştirilmesi yaratıcılık öğretisinin temelidir. Yaratıcı düşünce ise belli bazı basamaklardan geçmektedir. Bu basamaklar hazırlık, kuluçka (gizli oluşum), aydınlanma (esinlenme) ve gerçekleştirme-doğrulama dönemleridir. Bu dönemleri Hermann'dan aktaran San (2004) ve Koptagel-İlal aşağıdaki gibi açıklamışlardır:

Hazırlık döneminde, sorun, gereksinim ya da gerçekleştirilmek istenen şey saptanır, tanımlanır. Çözüm ya da gereklilikler için bilgi, malzeme toplanır ve bunlar çözümün geçerliliği, işlerliliği bakımından ölçütlere vurulur (San, 2004). Bu dönem kişilerin yaşamlarında karşılaşılabileceği problemleri için gerekli bilgilerin ve bu problemler hakkındaki özelliklerin verildiği öğrenim dönemidir.

Kuluçka aşamasında, sorundan çıkararak geriye gidilir. Sorun zihnin irdelenmesine, incelenmesine bırakılır. Bu dönem hazırlık aşamasındaki gibi dakikalar sürebileceği gibi haftalar ya da yıllar sürebilir (San, 2004). Koptagel-İlal'in Tıpsal psikoloji (1984) kitabında gizli oluşum olarak nitelendirdiği kuluçka aşaması, kişilerin hazırlık döneminde edindikleri bilgilerin ve bütün öğrenme süreçlerinde gördüklerinin olgunlaşma aşaması olup soruna doğru yoldan ulaşması amacını güden dönemdir.

Aydınlanma aşamasında, düşünüler yaratıcılığa bir temel oluşturmak üzere zihinden doğar. Bu düşünüler, sonuç-ürünün parçaları olabileceği gibi sonucun kendi olabilir. Bağlamın tümü her iki durumda da birden ve tam olarak görülür. Bu aşama, çoğunlukla 'an'lıktır, müthiş bir içgörüler zenginliği içinde gelişir. Birkaç dakika ya da birkaç saat sürebilir (San, 2004). Koptagel-İlal'e göre bu aşama Esinlenme olarak nitelendirilir ve kişiler karşılaştıkları problemleri bazen birden bire çözüverirler. Bu bilinçaltı ve sezgilere dayalı çözüm, başka yerlerde ya da uyku esnasında oluşabilir. Bazı problemler bu şekilde bilinç kontrolü kalkarak ya da azalarak, çağrışımlarla çözümlenir. Bu aşamada kişiler problem üzerine gerçekten çalışmış, çözümü bilinçdışı ortamlardaki bilgilerle değil, bilinçaltına attığı bilgi ve sezgilerle bulmuşlardır.

Gerçekleştirme-Doğrulama aşamasında, aydınlanma aşamasında ortaya çıkan ne ise, onun gereksinimleri karşılayıp karşılayamayacağını, hazırlık aşamasında saptanmış ölçülere uyup uymayacağını anlaşılması ve gösterilmesi için yapılan bir dizi etkinlik yer alır (San, 2004). Bu aşama, problemin çözümünün gerçek çözüm olup olmadığının kontrolüdür. Bulunan yol doğruysa çözüm de doğrudur (Koptagel-İlal, 1984). Bazı sanat eserlerinde böyle saptama yapmak güçtür, doğrulama yapılamayabilir.

Buradaki doğrulama sanatçının eserinde yapmaya çalıştığını yansıtabilmesine bağlıdır.

Bireye çeşitli problemler sunup çözümleyebilmelerini sağlamak yaratıcılığı geliştirmeye destekleyicidir. Temel Tasarım öğrencilerinin yaratıcılıklarını geliştirebilmek ise onları çeşitli malzemelerle tanıştırmak, görsel dökümanlar sağlamak ve onlara yeni problemlerle yeni çözümler ürettirebilme imkanları sunmakla gerçekleşir.

YÖNTEM

Araştırma, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim – İş Eğitimi Anabilim Dalı 2008-2009 eğitim-öğretim yılında birinci sınıfta okuyan 70 öğrenci ile, toplanan bilgiler uygulanan anketteki 12 önerme ve 1 açık uçlu soruya verilen cevaplarla ile sınırlıdır.

Çalışma sırasında Temel Tasarım dersinin diğer öğretim elemanları; Aysun Yürekten, Mehmet Erdoğan ve Engin Korkmaz öğrencilere rehberlik etmişler ve sergileme düzenine yardımcı olmuşlardır. Öğrenci çalışmalarının fotoğraflanması konusunda Alper Bilsel yardımcı olmuştur.

Çalışma U.Ü.Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı birinci sınıf öğrencileri ile ders saatleri haricinde çalıştıkları bir proje olarak yürütülmüştür. Temel Tasarım dersi kapsamında toplamda 35+35=70 öğrencinin yer aldığı çalışmada kız-erkek ayrımı yapılmamıştır. Çalışma konusu olarak her öğrenciye farklı birer hayvan/bitki ismi kura çekilerek belirlenmiştir. Öğrenciler kendilerine verilmiş olan hayvan/bitki görünüşlerini araştırmış ve bu araştırmalarından yola çıkarak şapka formuna dönüşümü üzerinde çalışmışlardır. 30x40 cm ölçülerinde 4 adet çalışma üretmişlerdir. İlk çalışmada kendilerine ait hayvan/bitki görünümünü, ikinci ve üçüncü çalışmalarda şapka formuna geçişi ve son aşamada şapka formunu illüstratif biçimde resmetmişlerdir. Resimler renkli olup teknik serbest bırakılmıştır. Çalışmaların paspartusu 100x70 cm ölçülerinde kalın kraft kağıtlara yapılmıştır. Daha sonra tasarlamış oldukları şapkaları kağıt hamuru, karton, kumaş, tel gibi malzemeler kullanarak üç boyutlu giyilebilir hale getirmişlerdir. Bu ürünleride renklendirmişlerdir. Çalışmalar sene sonunda Fakültemiz bahçesinde sergilenmiş, sergi sürecinde şapkalarını giymişlerdir. Sergi süresince çalışmalar ve şapkalar fotoğraflanmış ve videoya alınmıştır. Bu araştırma 2008-2009 eğitim-öğretim yılında yapılmıştır.

Bu araştırmada veri toplamak için anket uygulanmıştır.

70 öğrencinin çalışmalarına, sergileme fikrine bakış açılarını, estetik duyarlılıklarını ve yaratıcılıklarını test eden 12 önerme ve 1 açık uçlu soruyu içeren anket uygulanmıştır.

Anketteki 12 soru üçlü likert ölçeğine göre hazırlanmıştır. Öğrenciler anketteki önermelere ‘evet’, ‘hayır’, ‘fikrim yok’, seçeneklerinden kendi görüşlerine uygun olanı işaretlemişlerdir. Araştırmadan elde edilen veriler frekans ve yüzdeler kullanılarak analiz edilmiştir.

Süreç içerisinde öğrencilere şapka formu, yaşamımızdaki önemi gibi konular öğrenciye teorik, tartışmalı ve soru cevap yöntemleriyle anlatılmıştır. Bu anlatımlar görsellerle desteklenmiştir.

BULGULAR

Bu çalışmada öğrenciler kendilerine verilmiş olan hayvan/bitki görünüşleri ile şapka formuna dönüşümü gerçekleştirmişlerdir. Çalışmalarının tümü paspartulandıktan sonra Fakültemiz bahçesinde sergilenmiştir. Sergi süresince tasarlamış oldukları şapkaları giymişlerdir. Çalışmalarını yapma sürecinde öğrencilerin estetik kaygılarını ortadan kaldırmak ve yaratıcılıklarını desteklemek amacıyla çeşitli geri bildirimlerde bulunulmuş, örnekler gösterilmiştir.

Çalışmaya ve sergiye katılan 56 kız, 14 erkek olan 70 öğrencinin tamamına 12 önerme ve 1 açık uçlu soruyu içeren bir anket uygulanmıştır.

Anket sonuçları aşağıda Tablo 1 de gösterilmiştir.

Tablo I. Anket sonuçları

SORULAR	EVET		HAYIR		FİKRİM YOK		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Temel Tasarım dersi kapsamında yaptığımız proje çalışması ve sergi bizim için iyi bir örnek oldu	67	96	1	1	2	3	70	100
Temel Tasarım dersinin en zevkli kısmı proje çalışmalarımız ve sergiydi	59	84	8	12	3	4	70	100
Temel Tasarım dersinde sergi fikri önceleri ürütücüydü	40	57	30	43	0	0	70	100
Sergi sonunda Temel Tasarım dersinin önemini daha iyi anladım	51	74	10	14	8	12	69	100
Temel Tasarım dersi sergisinin yaratıcılığımızı geliştirmede yararlı olduğuna inanıyorum	63	93	3	4	2	3	68	100
Sergi projesi çalışmalarından önce şapkalar hakkında yeterince bilgiye sahiptim	14	20	48	69	8	11	70	100
Bana çıkan hayvan/bitki motifi şapkaya dönüşüm için bana yeterince ilham kaynağı oldu	48	71	14	21	6	8	68	100
Şapka tasarımının estetik değerler ve yaratıcılık açısından iyi olduğunu düşünüyorum	38	54	22	32	10	14	70	100
Bugün tekrar aynı konuda çalışmak isterdim	31	45	22	32	16	23	69	100
Tekrar aynı konuda çalışırsam daha farklı tasarımlar üretirim	55	79	5	7	10	14	70	100
Tekrar aynı konuda çalışsam aynı tasarımında değişiklikler yaparım	32	46	29	42	8	12	69	100
Sergi sonunda şapkalar hakkında daha fazla bilgiye sahibiydim	57	83	5	7	7	10	69	100

Anket sonuçları incelendiğinde ‘Temel Tasarım dersi kapsamında yaptığımız proje çalışması ve sergi bizim için iyi bir örnek oldu’ önermesine 70 öğrencinin tamamı cevap vermiş, % 96’i evet, % 1’i hayır, % 3’ü fikrim yok cevabını vermiştir. Bu önermede ‘evet’ seçeneğinin diğer seçeneklere göre yüksek oranda işaretlenmiş olması ise bu ders kapsamında yapılmış olan serginin yararlı olduğunu göstermektedir.

‘Temel Tasarım dersinin en zevkli kısmı proje çalışmalarımız ve sergiydi’ önermesine öğrencilerin tamamı cevap vermiş, % 84’ü evet, % 12’si hayır, % 4’ü fikrim yok seçeneklerini işaretlemiştir. Bu önermede ‘evet’ seçeneğinin fazlalığı ile öğrencilerin estetik duyarlılığa ulaşmada sergi çalışmalarının etkin ve en zevkli bölüm olduğu söylenebilir.

‘Temel Tasarım dersinde sergi fikri önceleri ürkütücüydü’ öğrencilerin tamamı cevap vermiş, % 57 evet, % 43 hayır seçenekleri işaretlenmiş olup, fikrim yok seçeneğini işaretleyen olmamıştır. Bu önermede ‘evet’ ve ‘hayır’ seçeneklerinin oranları yakın olmakla birlikte evet seçeneğini işaretleyen öğrencilerin daha fazla oranda olması ziyaretçilere sunulacak olan çalışmalarında başarısız olma duygusundan kaynaklanmaktadır. Başarısız olma duyguları da öğrencilerin çoğunun daha önce hiçbir sergiye katılmamış olmalarının etkisi olduğu düşünülebilir.

‘Sergi sonunda Temel Tasarım dersinin önemini daha iyi anladım’ önermesine öğrencilerin 69’u cevap vermiş, % 74’ü evet, % 14’ü hayır ve % 12’si fikrim yok cevabını vermiştir. Bu önermede ‘evet’ seçeneğinin fazlalığı ders içerisinde işlenen diğer konuların sergi çalışmalarına etkisi olduğunu göstermektedir.

‘Temel Tasarım dersi sergisinin yaratıcılığımızı geliştirmede yararlı olduğuna inanıyorum’ önermesini 68 öğrenci cevaplamış, % 93’ü evet, yüzde 4’ü hayır, % 3’ü fikrim yok seçeneğini işaretlemiştir. Bu önermede büyük bir çoğunluğun ‘evet’ seçeneğini işaretlemiş olmaları, öğrencilerin estetik duyarlılık ve yaratıcılıklarını geliştirmeyi hedefleyen bu araştırmanın amacına ulaştığını kanıtlamaktadır.

‘Sergi projesi çalışmalarından önce şapkalar hakkında yeterince bilgiye sahiptim’ önermesini öğrencilerin tamamı cevaplamış, % 20 evet, % 69 hayır, % 11 fikrim yok seçenekleri işaretlenmiştir. Bu önermede ‘hayır’ seçeneklerinin fazlalığı şapka yapımı hakkında ve farklı malzemeler kullanarak oluşturacakları tasarımları için bilgi eksikliklerini göstermektedir. Onikinci önerme sonucundan da anlaşılacağı gibi daha sonra bu bilgi eksiklikleri telafi edilmiştir.

‘Bana çıkan hayvan/bitki motifi şapkaya dönüşüm için bana yeterince ilham kaynağı oldu’ önermesine 68 öğrenci cevap vermiş, % 71’i evet, % 21’i hayır, % 8’i fikrim yok seçeneğini işaretlemiştir. Öğrencilerin çoğunun ‘evet’ seçeneğini işaretlemiş olması seçme hakkı verilmemiş olmasına rağmen kendilerine çıkan hayvan/bitki görünümleri ile yeni bir form yaratmakta güçlük çekmediklerini kanıtlamaktadır.

‘Şapka tasarımımın estetik değerler ve yaratıcılık açısından iyi olduğunu düşünüyorum’ önermesini öğrencilerin tamamı cevaplamış, yüzde 54’ü evet, % 32’si hayır, % 14’ü fikrim yok seçeneğini işaretlemiştir. Bu önermede öğrencilerin çoğu ‘evet’ seçeneğini işaretleyerek çalışmalarını estetik değer ve yaratıcılık açısından yeterli, bir kısmı ise hayır cevabını vererek çalışmalarını geliştirilebilir bulmuştur.

‘Bugün tekrar aynı konuda çalışmak isterdim’ önermesine 69 öğrenci görüş bildirmiş, % 45’i evet, % 32’si hayır, % 23’ü fikrim yok cevabını vermiştir. Önermedeki cevaplar birbirine yakın olmakla birlikte ‘evet’ seçeneğini işaretleyenler çoğunluktadır. Bu sonuç öğrencilerin çoğunun aynı ya da benzer çalışmalara istekli, önemli bir kısmının ise isteksiz olduklarını göstermektedir. Estetik duyarlılık ve haz bu sonucu elde etmede etken olduğu için, araştırmanın bu yönde olumlu sonuca ulaştığı kabul edilebilir.

‘Tekrar aynı konuda çalışırsam daha farklı tasarımlar üretirim’ önermesini öğrencilerin tamamı cevaplamış, % 79’u evet, % 7’si hayır, % 14’ü fikrim yok olarak cevaplamıştır. Bu önermede ‘evet’ seçeneğini işaretleyen öğrencilerin çokluğu, sergi sürecinin ve sonucunun yaratıcılıklarına olumlu etkisinin kanıtıdır.

‘Tekrar aynı konuda çalışsam aynı tasarımımda değişiklikler yaparım’ önermesine öğrencilerin 69’u cevap vermiş, % 46’sı evet, % 42’si hayır, % 12’si fikrim yok seçeneğini işaretlemiştir. Bu önermede ‘evet’ seçeneğini işaretleyen öğrenciler sergi sonunda edindikleri bilgi birikimleri ile tasarımlarında değişiklikler yapabileceklerini, ‘hayır diyen öğrenciler ise edindikleri tecrübeler ışığında yaptıkları çalışmanın yeterli olduğunu ya da daha iyisini yapamayacaklarını düşünmüşlerdir. Olumlu ve olumsuz cevapların birbirine yakın olduğu bu önermede öğrencilerin estetik duyarlılıklarını ve yaratıcılıklarını geliştirmek açısından sergi sürecinin yararlı olduğu söylenebilir.

Son önerme olan ‘Sergi sonunda şapkalar hakkında daha fazla bilgi sahibiydim’ önermesine 69 öğrenci cevap vermiş, % 83’ü evet, % 7’si hayır, % 10’u fikrim yok seçeneğini işaretlemiştir. Bu önermede öğrencilerin çoğu sergi sonunda şapkalar hakkında daha fazla bilgiye sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç, altıncı önermedeki bilgi eksikliklerinin giderilmiş olduğunu kanıtlamaktadır.

Ankette yer alan ‘Ne yaptınız? Ne yapmak isterdiniz? Tasarımınız ve sergi hakkındaki diğer düşüncelerinizi yazınız’ sorusunu 70 öğrencinin 63’ü cevaplamıştır. Bu öğrencilerin 16’sı kısa cevaplar yazmış, serginin güzel olduğunu ve yaratıcılıklarını desteklediğini belirtmişlerdir. Diğer cevaplarına bakıldığında, öğrencilerin çoğunun sergi açma fikrini başlarda ürktücü bulduğunu, sergiden sonra zevk aldıklarını, estetik bakış açılarını ve yaratıcılıklarını geliştirdiklerini fakat sergi sonrası daha farklı fikirler de ortaya koyabileceklerini gördüklerini ifade etmişlerdir.

Bu fikirlerin bazıları öğrencilerin yazmış oldukları gibi aşağıda aktarılmıştır.

Tarantula'dan yola çıkarak çalışmış olan bir kız öğrenci 'Tarantulanın özelliklerine göre şapkada kullanacağım malzemeleri seçtim. Daha abartılı ve ön plana çıkan bir şapka yapabildim. Sergi sonunda birçok değişik fikri görünce bende de yeni fikirler oluştu. Değişik tasarımları görmek zevkliydi. Çok renkli ve eğlenceli bir sergiydi' şeklinde duygularını ifade etmiştir.

Başka bir kız öğrenci 'Ben balonbalığından yola çıkarak sarı kocaman bir şapka yaptım. Şapkam çok dikkat çekici ve büyüktü. Bundan dolayı herkesin ilgisini çekti, ama yeniden yapmam gerekseydi daha kibar, kumaş malzemenin daha zarif birşeyler yapmayı tercih ederdim. Sergi bence çok faydalı oldu. Her zaman yapılması gereken bir etkinlik olduğunu düşünüyorum. O senenin en zevkli ve en güzel etkinliğiydi. Keşke tekrar öyle bir çalışma yapabilesek diyorum.' şeklinde cevaplamıştır.

Diğer bir kız öğrenci 'Şapka tasarımında kullandığım motif Panda'dan yola çıkarak şekillendi. Gerçekten eğlenerek, keyifli bir şekilde yaptığım çalışmalardan biridir. Siyah beyaz kontrastını abartarak kullanmayı denedim. Yine gözlerini abartarak ve nazar boncuğunu andırır şekilde boyadım ve renklendirdim. Kollarımı kısaltıp kulaklarımı korur hale getirdim. Bir de 'punk' ı temsil eden tüy ile 'punkçı pandam' hazırdı. Çalışmalar sonunda düzenlediğimiz sergi çok keyifliydi. Bütün çalışmalarını toplu halde görmek daha neler yapılabileceği hakkında bilgi veriyordu...'

Tasarımlarını çiçek görünümünden yola çıkarak hazırlayan bir kız öğrenci 'Nilüfer çiçeğini deforme ederek öncelikle eskiz çalışması yaptım. Uygun olanı onayladıktan sonra kumaş ve keçe yardımıyla şekillendirdim. Yine aynı tasarımı yapardım. Severek yaptığım bir tasarım olmuştu. Sergimiz de hafızalardan silinmeyecek kadar güzeldi.'

Papatyadan esinlenerek şapka tasarımını gerçekleştiren bir kız öğrenci 'keçeleri (sarı keçe) misket gibi yuvarlayarak şapka kalıbının üstüne yapıştırdım. Keçelerin arasına beyaz tül den ve saten kumaştan yaprak şeklinde parçalar kestim. Parçaları gelişigüzel yapıştırdım. Her zaman daha iyisi olur kanaatindeyim. Belki şimdi aynı konuyu ele alıp yapsam daha iyi tasarımlar üretebilirim. Sergi, bizim gibi sanat eğitimi alan kişiler için son derece önemli. Buradan mezun olduğumuzda daha yaratıcı fikirler üretebilmemize yardımcı oldu.'

Başka bir kız öğrenci ‘Sergide yasemin çiçeğinden ilham alarak yaptığım şapkayı tasarladım. Güzel bir çalışma yaptığımı düşünüyorum. Bu çalışmanın bizim yaratıcılığımızı geliştirdiğine inanıyorum.’

Yine çiçekten yola çıkarak tasarımlarını yapan bir kız öğrenci ‘Manolya çiçeğinden şapka yaptım. Sergideki birkaç tasarımın daha yaratıcı olduğunu gördüm. Benim tasarımım yaratıcı değildi. Benim için bir ilk ve başlangıçtı, aynı zamanda heyecan verici ve değişikti.’ şeklinde çalışmasına değişik bir yorum getirmiştir.

Bir erkek öğrenci ‘Tavşandan şapka yaptım. Şimdi olsa biraz daha yaratıcı olurum. Sergi güzeldi’ kısa açıklaması ile tüm çalışmalarını gördükten sonra yapmış olduğu çalışmayı pek de yaratıcı bulmadığı görüşündedir.

Leylak’tan yola çıkarak şapka tasarımını yapan bir erkek öğrenci ‘Sergide şapka tasarımı ve ona ait dört aşamadan oluşan çalışmalarında guaj boya kullandım. Sergi sonrası daha farklı çalışmalar yapabileceğimi gördüm.’

Şapka tasarımı için gül’ü kullanan bir erkek öğrenci ‘Çalışmaya çok geç başladığım için aceleye geldi. Yaratıcı bir çalışma üretemedim.’

Sümbül çiçeğini irdeleyen bir kız öğrenci ‘Bir bitki ya da hayvandan yola çıkarak bir şapka tasarlamak bana yapılamaz gibi görünen bir şeyin yapılabilir olduğunu gösterdi. Aynı zamanda sergide birçok görsel zenginlik ve fikir kazandım. Bu gibi yaratıcılığın ön planda olduğu sergileri daha fazla görmek istedim.’ Bu ifade ile zor görüneni başarmış olmak öğrencilerin daha sonraki çalışmalarda cesaretlerinin artırılabilirliğini kanıtlamaktadır.

Şapka tasarımında kirpiyi kullanan başka bir kız öğrenci ‘Tasarımlar hayal gücümüzü birazda olsa zorlamamıza yardımcı oldu. Böyle bir çalışma yapmanın sanatla ilgilenen bireyler olarak oldukça faydalı olduğunu düşünüyorum. Üstelik çalışmaların sonunda sergi yapılması hem motive edici hem de kendi tasarımlarımızın haricindeki çalışmaları görme, değerlendirme imkanı sağladı. Bu tarz etkinliklerin her zaman yapılması gerektiğini düşünüyorum.’ yazmıştır.

Melek balığı’nda yola çıkarak şapka tasarımını yapan bir erkek öğrenci ‘Şapka tasarım sergisi, resim sergisi haricinde katıldığım farklı bir sergi olduğu için bana değişik bir deneyim oldu. Sergi benim açımdan güzel geçti. Yaratıcılığımı farklı alanlarda deneme fırsatı bulmuş oldum. Ayrıca geniş katılımlı bir sergi olduğu için, diğer arkadaşlarımla çalışmalarını inceleme fırsatı buldum ve yeni fikirler edindim.’ yazarak duygularını ifade etmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma öğrencilerin estetik duyarlılık ve yaratıcılıklarını geliştirmek fikriyle başlamıştır. Süreç içerisinde öğrencilere estetik ve sanat eleştirisi soruları sözlü olarak sorulmuştur. Sorular Edmund Feldman, Gene Mittler and Barrett in sorularından uyarlanmıştır (Kırıçoğlu, 1997).

Uygulama sırasında öğrenciler çok çeşitli iki ve üç boyutlu çalışmalar yapmış, malzeme temini güçlüğü çekmiş ve özveriyle çalışmışlardır. Tüm zorluklara karşı öğretim elemanları tarafından desteklenmiş, yüreklendirilmişlerdir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, öğrencilerin çalışmaya başlamadan önce tedirgin oldukları ancak, çalışma süreci ve sonucunda öğrencilerin estetik duyarlılıkları ve yaratıcılıkları geliştikçe çalışma motivasyonlarının da arttığı görülmüştür.

Anket önermelerindeki cevapların tümü incelendiğinde öncelikle üniversite 1. sınıf öğrencilerinin bazı sorularda fikrim yok seçeneğini işaretlemiş olması ve daha az oranda bazı soruların boş bırakılması, bu gibi çalışmalara hazır olmadıkları anlamına gelir. Buradaki olumsuzluk dikkate alınacak oranda değildir. Bunun yanı sıra öğrencilerin büyük bir kısmı araştırmayı, uygulamayı ve anketi ciddiye almış ve dürüstçe cevaplamıştır. Bu cevaplar değerlendirildiğinde, genelde verilmiş olan pozitif cevaplar çalışmanın doğruluğu ve hedeflerine ulaştığının göstergesidir.

Öğrencilerle yapılan görüşmelerden ve anket sonuçlarından bu çalışmanın öğrencilerin bir sene boyunca en çok zevk aldıkları çalışma olduğu anlaşılmıştır. Sorgulama, araştırma öğrencilerin eleştirel bakış açılarını, uygulama ile sergileme ise estetik duyarlılık ve yaratıcılıklarını geliştirmiştir. Geleceğin öğretmenleri olacak gençlere sunulan bu çalışma, onlarla gelecek nesillere aktarılacaktır. Görsel ve duygusal farkındalıkları artmış, yaratıcı, estetik duyarlılığa ve eleştirel bakış açısına sahip sanatsever bireyler toplumların gelişimine katkıda bulunacaktır.

KAYNAKLAR

- Doğan, M.H. 2001. *Estetik* (2. Baskı). İzmir: Dokuz Eylül Yayıncılık.
- Doruk, B. 1980. *Temel dizayn öğretim programları geliştirme üzerine bir çalışma*. İstanbul: İ.T.Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yay.
- Erim, G. 1995. *Temel tasarım içerisinde yaratıcılığın önemi*. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

- Erinç, S.M. 1998. *Sanatın boyutları*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Eti, E., Aslıer, M. ve Işingör, M., 1986. *Resim I. Temel sanat eğitimi resim teknikleri grafik resim*. Ankara: MEB Yayınları.
- Feldman, E. 1970. *Becoming human through art: aesthetic experiences in the schools*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Gürer, L. 1992. *Görsel sanatlar eğitimi ve mekan-form*. Ankara: İ.T.Üniversitesi Yayınları.
- KırISOĞlu, O. 2002. *Sanatta eğitim. Görmek, öğrenmek, yaratmak*. Ankara: Pegema Yayınları.
- KırISOĞlu, O. and Stokrocki, M. 1997. *Ortaöğretim sanat öğretimi*. Ankara: YÖK/World Bank, MEGP.
- Koptagel-İlal, G. 1984. *Tıpsal psikoloji*. İstanbul: Beta Basım Yay. Dağ.
- Lauer, D. A. 1986. *Design basics* (3. Edition). USA: H. Brace Jovanovich, Inc.
- Mittler, G. 1990. *Art in focus (Integration criticism, history and studio)*. Peoria, IL: Glencce.
- Ragans, R. 1995. *Art talk*. California: Glencoe, McGraw – Hills.
- San, İ. 2004. *Sanat ve Eğitim* (3.Baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Seylan, Ali. 2005. *Temel tasarım*. Samsun: Dağdelen Basın yayın Ltd. Şti.
- Stokrocki, M. 1997. *Qualitative forms of research methods, research methods and methodologies for art education*. Reston,VA: NAEA Publication.
- Tunalı, İ. 2008. *Estetik* (11. Basım). İstanbul: Remzi Kitaevi
- Özsoy, V. 2003. *Görsel sanatlar eğitimi resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.